

HE MAHI

NA

TE HUI O TE HAHĪ MAORI

O TE

TAKIWA O HERETAUNGA

I WHAKAMINEA NEI KI

TE WAIPATU

31 TIHEMA, 1888.

NEPIA:

NA TE HAARINGI I TA KI TONA WHARE PEREHI PUKAPUKA.
1889.

328

11/11/11

11/11/11 11:11:11

11/11/11

11/11/11 11:11:11

11/11/11 11:11:11

11/11/11 11:11:11

11/11/11 11:11:11

11/11/11

NGA TANGATA O TENEI HUI.

Upoko : Te Pihopa.

MINITA :

Te Wiremu Renata, Atirikona.

Te Wiremu Hamiora, Atirikona.

Rev. T. Huata.

„ H. Te Wainohu.

„ A. F. Williams.

„ H. Pohutu.

„ N. Runga.

MANGAI REIMANA :

Nukutaurua	Rihimona Manuhiri.
Wairoa	(Kahore)
Mohaka	(Kahore)
Petane	Anaru Kune.
Omaahu	(Kahore)
Te Waiohiki	Hohaia Te Hoata.
Ohiti	Peni Te Uamairangi.
Te Waipatu	Henare Tomoana.
Waimarama	Henare Paraone.
Waipawa	(Kahore)
Porangahau	(Kahore)
Takapau	(Kahore)
Te Pakipaki	Hone Te Rautahi.
Aropaoanui	(Kahore)
Taupo	Iharaira Te Puke.

HE TUHITUHINGA

NO NGA MAHI A TE HUI O TE HAHĪ MAORĪ O TE TAKIWA O
HERETAUNGA I TE PIHOPATANGA O WAIAPU, I WHAKA-
MINEA KI TE WAIPATU I TE 31 O TIHEMA, 1888.

NO te Ratapu, no te 30 o Tihema ka tae nga tangata o te
Hui, me te iwi kainga ki te Whare-Karakia o Te Hepara
Pai i Te Waipatu, e 26 i tango i te Hapa a Te Ariki,
puta ana hoki te kohikohi o te Ohaohatanga, £3 2s 6d.

No te Manei, no te 31 o Tihema ka poto ano ki te Whare-
karakia, i te 10^h. 15^m. I karangarangatia e te Pihopa nga ingoa
o nga tangata o te Hui, me te whakao ano enei ki o ratou ingoa :

MINITA :—Te Wiremu Hamiora, Atirikona, Te Wiremu
Renata, Atirikona, Rev. Hone Pohutu, Rev. Nirai Runga.

MANGAI REIMANA :—Rihimona Manuhiri, Anaru Kune,
Hohaia Te Hoata, Peni Te Umairangi, Henare Tomoana, Henare
Paraone, Hone Te Rautahi.

Katahi ka ki te Pihopa kua tu te Hui, ka timataia hoki e ia
te mahi ki te Inoi. Muri iho ka whai-korero te Pihopa ki te
Hui.

WHAI-KORERO A TE PIHOPA.

E hoa ma, e nga Minita, e nga Mangai o te iwi ;

Taku kupu tuatahi ki a koutou, ko te take i kore ai e tu
wawe to tatou Hui i tenei tau, ara ko toku haere ki Ingarani. I
a au i reira he nui te uiui mai a nga tangata o te Hahi ki te ahua
o te Hahi Maori ; he mea manawareka hoki ki a au te whakaatu
atu i te whakahoutanga i te mahi i roto i enei tau ka mahue ake
nei. He tika ano te pakarutanga o te taiepa i mua ake nei, te
whatiwhatianga o nga manga o te rakau i whakatokia e te Atua
ki tenei whenua, te takatakahanga e te poaka toa o te ngahere ;
otira kua pai ano i muri nei, kua kaha haere te tupu o taua
rakau i te mea kua atawhaitia nei e te Atua. He mano
tini nga tangata o Ingarani kei te inoi tonu mo te Hahi
Maori, kia whakaukia e te Atua te tu i runga i te whakapono ki
te Rongo pai.

I puta te ki a te Hui i tera tau, mo to tenei tau kia tu ki
Omaahu. Kua kore nei tena i te matenga o to tatou hoa, o
Renata. He pai kia tu ake nga taitamariki hei hapai i nga mahi
a nga kaumatua kua ngaro atu. Kahore he tikanga e wareware
ai tetahi ki tona iwi ake. Ko te Rongo pai hoki, ehara i te mea
mo te iwi kotahi, engari mo nga iwi katoa, e whai-whakaaro nei
mo te katoa to tatou Matua i te Rangi. Ko te huihuinga Pihopa
i tae atu nei ahau, kotahi rau e wha tekau ma rima nga Pihopa

no nga wahi katoa o te ao. Ko enei Pihopa, ehara i te mea no te Ingarihi anake, ina hoki ko te mea i noho ki toku taha, he mangumangu no Awherika. Etahi atu, he Pihopa no nga iwi Maori o etahi wahi. He maha nga reo o te kahui a Te Karaiti, he maha nga tikanga; kotahi ia te mea kei te katoa, ara ko te whakarere i nga mahi o te pouri, ko te mau ki nga kakahu whawhai o te marama. Heoi, i te mea e whakaakona ana nga tamariki Maori ki te reo Ingarihi, ki nga tikanga pakeha, ehara i te mea kia riro ai ratou hei pakeha, engari kia whai tikanga pai ai te iwi Maori.

Tetahi kupu a te Hui o tera tau, mo te whakatoputanga o nga Hui o te Hahi Maori o tenei Pihopatanga. He ngaro noku ki Ingarani i kore ai e taea te whakarite e ahau i roto i tenei tau; otira ka taea pea aianeia te whakaaroaro i te wahi pai mo taua Huihui.

I puta ano i a tatou i tera tau tetahi kupu mo te Paipera Maori kia perehitia me te mau ano nga rarangi whakamarama i te taha o ia wharangi, o ia wharangi. I tae ahau ki te komiti ta Paipera ki te whakaatu i to tatou hiahia. Ko ta ratou whakahoki mai tenei. Tena pea nga tangata Maori ka matau ki te reo Ingarihi inaianei; tera pea e maumau noa te whakapau i te moni nui mo te perehi i taua Paipera, ina hoki ka tata te ngaro te iwi Maori. I utua atu e ahau ena kupu, Na wai i ki ka ngaro te iwi Maori? He nui rawa to ratou hiahia ki tenei mea. Ko nga Paipera e perehitia ake nei e utua katoatia ana e te iwi Maori; tera ano pea e puta i a ratou he moni mo te perehitanga i tenei tu Paipera e hiahiatia nei. I ki hoki te Pihopa o Whakatu (Nelson), he £10 ta tetahi tangata Maori i whakaari ai ki a ia mo tenei mea, me tana ki ano, tera e puta te moni pera i etahi atu. Katahi ka whakaaetia e to ratou tumuaki, "He mahanga mea kino kua whakawhiwhia e te pakeha ki te tangata Maori, kauaka tenei mea pai e whakakahoretia. Kia oti te mahi mai i Niu Tirani ka tukua kia perehitia."

Kei te mahara koutou ki aku kupu i tera tau mo te mahi i roto i nga iwi kahore ano kia rongo noa ki te mahi whakaora a Te Karaiti, mo te uru hoki o te tangata Maori ki taua mahi. I toku taenga ki Akarana, i kite ano ahau i a Te Herewini Pihopa, i ki hoki ia, ka nui te koa o tona ngakau ki te uru atu he tangata Maori o Niu Tirani nei hei hoa mona ki taua mahi. He tohu tenei no te ora o te Hahi, te tuku atu i te kai-mahi ki te kawae i te Rongo-pai ki nga iwi e noho pouri ana. He whakarite tenei i te kupu poroporoaki a Te Karaiti ki taua Hahi. Ki te kore e totoro tonu nga manga o te Hahi, ka rite ki te rakau maroke. Ko taku inoi tenei mo te Hahi Maori, kia meinga e te Atua kia tupu, kia totoro ona manga puta noa i tenei whenua, kia tuku karere ano hei kawae i te Rongo-pai ki etahi wahi, kia whakakororiatia ai te Atua.

I whakaaria e Henare Tomoana, i tautokona e Nirai Runga, minita ;

E whakapai ana tenei Hui ki te Pihopa mo tana whai-korero, he ki atu hoki tenei ki a ia, kia whakaae mai ia ki aua korero ana kia perehitia.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Hone Te Rautahi, i tautokona e Henare Tomoana.

Kia whakaurua mai a Mohi Turei, minita o Rangitukia, Waiapu, ki roto ki tenei Hui.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Nirai Runga, minita, i tautokona e Henare Tomoana ;

Ko Iharaira Te Puke, o Taupo, me whakauru mai ki tenei Hui.

Whakaaetia ana.

I homai e Henare Paraone te pitihana a nga tane, a nga wahine o te Hahi i Waimarama, i Kairakau, i Pourerere ; i panuitia hoki taua pitihana.

I whakaaria e Henare Paraone, i tautokona e Peni Te Umairangi ;

Kia waiho a Te Muera Te Urupu hei whakakapi i te tunga o Manahi Te Aro, ina oti ia te whakapa hei Minita.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Iharaira Te Puke, i tautokona e Hohaia Te Hoata ;

He ki atu tenei ki te Pihopa me kore ia e pai kia whakapakia a Hoeta Te Hata i roto i te tau 1889, kia whakatuturutia hei Minita mo Taupo.

Me te whakaatu ano ia i te pitihana a nga tangata o Taupo mo tenei mea.

Katahi ka whakaaria e Henare Tomoana, ka tautokona e Te Wiremu Renata, Atirikona, kia penei te rere o te motini ;

He whakapai ta tenei Hui ki te pitihana a nga tangata o Taupo mo te Minita mo ratou ; he ki atu hoki tenei ki te Pihopa kia tirohia e ia, me kore e kitea tetahi tangata watea hei Minita mo Taupo, i te mea kahore ano a Hoeta kia minita noa.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Henare Tomoana, i tautokona e Hone Pohutu, minita ;

He whakapai tenei na tenei Hui ki te kupu ka puta i te Pihopa i roto i tana whai-korero, mo te whakaae a Te Komiti ta Paipera, kia perehitia tetahi Paipera Maori me te mau ano nga rarangi whakamarama o etahi wahi o te Paipera ki te taha o ia wharangi, o ia wharangi ; he ki atu hoki tenei ki te Pihopa, me

kore ia e pai kia riro mana e whakaatu atu ki te Komiti ta Paipera te kupu whakawhetai a tenei Hui.

Whakaaetia ana.

HE PATAI ki te Pihopa na Hohaia Te Hoata ;

Kia whakamaramatia mai te ritenga mo te oranga mo nga pouaru o nga Minita.

UTUA ANA e te Pihopa ;

He tikanga kua takoto i te Hahi mo nga Minita, kia utu i te £2 i ia tau, i ia tau, hei tapiri mo nga moni marena, kia puta mai ai tetahi mea iti i reira hei oranga mo nga pouaru o nga Minita. Kia uru atu nga Minita Maori ki taua ritenga, ka puta mai ano i taua tahua he oranga mo nga pouaru.

I whakaaria e Henare Tomoana, i tautokona e Hohaia Te Hoata ;

Kia puta he kupu ma tenei Hui ki te Kawanatanga kia pehia nga haere a Te Kooti, e haere nei ia me te tokomaha ano ona hoa, whakararuraru ai i nga tangata o tera wahi, o tera wahi.

Whakaaetia ana.

I whakaaria e Henare Tomoana, i tautokona e Anaru Kune ;

Kia whakatuturutia e tenei Hui, ki konei, ki Te Waipatu he whakakotahitanga i nga Hui o te Hahi Maori o tenei Pihopatanga, a tenei tau e haere ake nei.

Katahi ka whakaaria e Mohi Turei, minita, ka tautokona e Te Wiremu Hamiora, Atirikona ;

He ki atu tenei ki te Pihopa me kore ia e pai kia tu ki Whakato i Turanga, a tenei tau e haere ake nei, he whakato-putanga mo nga Hui o te Hahi Maori o tenei Pihopatanga, ina oti te Whare-karakia nui, whakairo, whakamaumaharatanga ano hoki ki to tatou Pihopa tuatahi, e whakahoutia mai nei, a ka oti ano e tenei tau.

Makaa ana ko tenei ki te Hui, *whakaaetia ana* ; ko te mea tuatahi ka mahue.

I whakaaria e Mohi Turei, minita, i tautokona e Rihimona Manuhiri ;

He kupu whakapai tenei na tenei Hui ki nga Rangatira, me nga huinga nui o te iwi, i kitea nei i nga ra o enei wiki e toru e ngahau ana ki nga mahi o te Rongo-pai, e tautoko ana hoki i nga tikanga nui e tupu pai ai te Hahi.

Whakaaetia ana.

I whakamutua e te Pihopa ki te Inoi, ki te Manaaki.

I panuitia, i whakapumautia, 31 Tihema, 1888.

EDWARD C. WAIAPU,

UPOKO.